

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови**

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

«ПРАВОПИСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ»

Освітньо-професійна програма: Українська мова та література

Спеціальність: 035.01 Філологія (українська мова та література)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Мова навчання: українська

Розробник: кандидат філологічних наук, асистент кафедри сучасної української мови Тесліцька Галина Іллівна.

Профайл викладача: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=owMs4EAAAAJ&hl=uk&authuser=1>

Контактні телефони: +380980636944

E-mail: g.teslitska@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=155>

Консультації Очні консультації та онлайн-консультації:
четвер (14.30 – 15.30).

Чернівці – 2020

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Програму навчальної дисципліни «Правописна компетентність фахівця» розроблено з урахуванням:

- сучасних вимог до фахівців в контексті становлення професійної мовнокомунікативної компетентності, визначальним складником якої є правописна компетентність;

- на основі системного погляду на сучасні тенденції потрактування освіченості людини з обов'язковим урахуванням здатності до передачі мови на письмі у процесі професійної діяльності.

У професіограмі фахівців філологічних спеціальностей правописна компетентність – це одна з характеристик спеціаліста, оскільки вона є складником професійної мовнокомунікативної компетентності. Тому у професійній діяльності важливе значення мають вміння чітко й послідовно викласти власну думку, дотримуючись правил правопису й граматики, дібрати відповідні лексичні засоби тощо.

Курс спрямовано на активізацію й поглиблення засвоєних знань норм всіх можливих варіантів літературної мови; на вироблення вмінь користуватися ними в різноманітних практичних мовленнєвих сферах; покликаний допомогти оволодіти орфоепічними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними, стилістичними нормами української літературної мови в її усній і писемній формах; надати необхідні практичні знання й виробити навички лінгвістичного аналізу літературної мови та її стилістичних засобів вираження; виробити навички самостійної роботи, уміння аналізувати, розпізнавати й правильно кваліфікувати мовні явища; сприяти ефективному засвоєнню практичних знань і розвитку вміння коментувати й конкретними прикладами ілюструвати теоретичні положення, вдосконаленню мовленнєвої, комунікативної компетенції.

У програмі враховуються основні компоненти формування правописної компетентності (когнітивний, операційний, діяльнісний, ціннісно-смісловий та поведінковий).

Змістовно програма спрямована на здобуття слухачами та студентами знань у галузі орфографії української мови та формування уявлення про основні тенденції правописних норм з урахуванням Українського правопису 2019.

2. Мета навчальної дисципліни: поглиблення, закріплення й розширення, узагальнення й систематизація правописних знань з основних розділів української мови; вироблення практичних умінь і навичок удосконалення власного й чужого усного та писемного мовлення; формування орфографічної грамотності, що є основою розвитку комунікативної компетенції особистості; формування мовної особистості студента, вмінь й навичок вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

3. Пререквізити. Підґрунтям для вивчення навчальної дисципліни «Правописна компетентність фахівця» є навчальні курси: «Вступ до спеціальності», «Сучасна українська мова: фонетика»; «Сучасна українська мова: лексикологія», «Сучасна українська мова: морфеміка і словотвір».

4. Результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть набути таких компетентностей:

Соціально-особистісні компетентності:

- усвідомлення необхідності навчання та самовдосконалення протягом життя;
- здатність вчитися й опановувати нові знання;
- стійка мотивація та наявність свідомого прагнення до вивчення української мови.

Інструментальні компетентності:

- здатність до усної та письмової комунікації українською мовою;
- засвоєння ключових орфографічних понять і правил;

- удосконалення орфографічних вмінь й навичок.

Професійні компетентності:

- формування правописної грамотності як складової загальної мовної культури людини, що забезпечує точність вираження думки і взаєморозуміння при письмовому спілкуванні;
- уміння співвідносити теоретичні знання з української мови з практичними потребами;
- систематизація й поглиблення знань студентів з правописних норм усіх рівнів української мови;

Загальнонаукові компетентності:

- розуміння значення загальнонаукових знань і сучасних методів пізнання природи для успішної професійної діяльності;
- прагнення до наукового обґрунтування своїх професійних дій (компетенції, які характеризують мотиваційний і ціннісно-змістовний аспекти загальнонаукової компетентності);
- базові уявлення про основи правопису, що сприяють розвитку загальної культури, соціалізації особистості, розумінню причинно-наслідкових зв'язків розвитку мови й суспільства, орієнтують на морально-етичні цінності, а також уміння використовувати ці знання в професійній діяльності;
- уміння використовувати інтернет-ресурси; базові уявлення про основи наукової діяльності та її організацію.

У результаті вивчення навчальної дисципліни:

Студент повинен знати:

- історію становлення українського правопису;
- основні положення правописної системи української мови;
- зв'язок орфографії з іншими мовознавчими дисциплінами;
- особливості понятійно-категорійного апарату;
- особливості функціонування норм української мови в усному та писемному мовленні.

Студент повинен розуміти:

- мовні норми;
- правописні принципи української мови;
- види орфограм за особливістю графічного знака;
- орфографічні правила.

Студент повинен уміти:

- ідентифікувати орфограми в усному та писемному мовленні, пояснювати їхню зумовленість принципами українського правопису;
- формулювати й застосовувати правила, ілюструючи їх власними прикладами;
- набути стійких навичок грамотного письма.
- розпізнавати та дотримуватися норм літературної мови, принципів написання слів;
- вільно оперувати орфографічним, грамати́ко-орфоепічним матеріалом, що вивчається на практичних заняттях;
- демонструвати навички роботи з українськими лексикографічними джерелами (словниками) та іншою довідковою літературою.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни: «Правописна компетентність фахівця»												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання		
Денна	2020	4	3	90		30				56	4	залік
Заочна	2020	4	3	90		8				82		залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	усьо го	у тому числі					усь ого	у тому числі						
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Змістовий модуль 1.														
Становлення правописної культури фахівців крізь призму компетентнісного підходу														
Тема 1. Проблеми правописної грамотності фахівця та шляхи їх розв'язання	6		2		4		6		2				4	
Тема 2. Компетентнісний підхід у навчанні правопису	4		2			2	4						4	
Тема 3. Властивості українського правопису як основа становлення правописної компетентності	4		2			2	4						4	
Тема 4. Правописні поняття як базові у формуванні орфографічної та пунктуаційної грамотності фахівців	6		2			4	6		2				4	
Тема 5. Методи компетентнісного навчання правопису	8		2		2	4	8						8	
Тема 6. Робота над правописом у контексті розвитку мовлення особистості	4		2			2	4						4	
Разом за ЗМ 1	32		12		6	14	32		4				28	

Змістовий модуль 2.
Методика формування правописної грамотності фахівців
на засадах компетентнісного підходу

Тема 7. Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Правопис складних слів.	4		2			2	4					4
Тема 8. Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Правопис частин мови.	6		2			4	6					6
Тема 9. Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Уживання великої букви. Правопис власних назв та похідних від них прикметників.	6		2			4	6		1			5
Тема 10. Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Правопис слів іншомовного походження.	8		2		2	2	8					7
Тема 11. Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Пунктуаційні знаки в простому реченні.	6		2			4	6		1			5
Тема 12. Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Пунктуаційні знаки в простому ускладненому реченні.	8		2			4	8					8
Тема 13. Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Пунктуаційний аналіз простого речення.	6		2			2	6		1			6
Тема 14. Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Розділові знаки в складних реченнях. Пунктуаційний аналіз складного речення.	6		2		2	4	6					6
Тема 15. Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Розділові знаки в реченнях із прямою, непрямою і невласне прямою мовою, репліками та цитатами. Пунктуаційний аналіз таких речень.	8		2			4	8		1			7
Разом за ЗМ 2	58		18			42	58		4			54
Усього годин	90		30		4	56	90		8			82

5.2.1. Зміст завдань для самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
1.	Проблеми правописної грамотності фахівця та шляхи їх розв'язання	-	4
2.	Компетентнісний підхід у навчанні правопису	2	4
3.	Властивості українського правопису як основа становлення правописної компетентності	2	4
4.	Правописні поняття як базові у формуванні орфографічної та пунктуаційної грамотності фахівців	4	4
5.	Методи компетентнісного навчання правопису	4	8
6.	Робота над правописом у контексті розвитку мовлення особистості	2	4
7.	Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Правопис складних слів.	2	4
8.	Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Правопис частин мови.	4	6
9.	Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Уживання великої букви. Правопис власних назв та похідних від них прикметників.	4	5
10.	Вдосконалення орфографічної правописної компетентності. Правопис слів іншомовного походження.	-2	7
11.	Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Пунктуаційні знаки в простому реченні.	4	5
12.	Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Пунктуаційні знаки в простому ускладненому реченні.	4	8
13.	Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Пунктуаційний аналіз простого речення.	2	6
14.	Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Розділові знаки в складних реченнях. Пунктуаційний аналіз складного речення.	4	6
15.	Вдосконалення пунктуаційної правописної компетентності. Розділові знаки в реченнях із прямою, непрямою і невласне прямою мовою, репліками та цитатами. Пунктуаційний аналіз таких речень.	4	7
	Разом	56	82

5.2.2. Тематика індивідуальних завдань (за вибором студента)

Опрацювавши запропоновану літературу, підготувати повідомлення (реферат) на тему (вимоги до оформлення: 8 – 9 друкованих сторінок – 14 кегль, 1,5 інтервал, усі поля – 2 см).

№ п/п	Назва теми
1.	Мовна ситуація в Україні.
2.	Я маю мову чи язик?
3.	Функції мови і мовна культура.
4.	Образ рідного слова у мовному вихованні.
5.	Історія українського правопису.
6.	Правописні проблеми кінця XX – початку XXI ст.
7.	Особові імена та прізвища, їх правопис.

8.	Літера г в українській мові.
9.	Складні слова в українській мові, особливості їх правопису.
10.	Засоби милозвучності в українській мові.
11.	З історії розвитку графіки.
12.	Особливості правопису слів іншомовного походження.
13.	Написання великої букви: найважливіші правила та складні випадки.
14.	Написання частки НЕ з різними частинами мови.
15.	Правопис географічних назв та утворених від них прикметників.
16.	Подовження і подвоєння приголосних в українській мові, передача їх на письмі.
17.	Кличний відмінок іменників в українській мові.
18.	Конструкції з чужим мовленням. Передача на письмі чужої мови, цитат.
19.	Принципи української орфографії.

6. Форми і методи навчання. Вивчення курсу передбачає застосування таких *методів*: робота з методичною літературою, освітніми порталами та сайтами, текстовими джерелами та інтернет-ресурсами.

Курс «Правописна компетентність фахівця» передбачає такі **форми навчання**: на практичних (практичні роботи, вправи), контрольних роботах за окремими темами, тестування, виступи, презентації); самостійних роботах (лігвістичний словник, папка із редактованими документами); на консультаціях (захист індивідуальних завдань (презентацій, рефератів, перевірка виконання практичних робіт(вправ); під час перевірки домашніх завдань.

7. 1. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль: здійснюють на заняттях через:

- виконання практичних завдань на модульних контрольних робіт;
- індивідуальну та групову (в парах і групах) роботу;
- фронтальне усне опитування, перевірка рівня засвоєння теоретичного матеріалу за навчальними темами;
- бліц-опитування;
- письмові самостійні роботи (реферати, есе, доповіді, тези, диктанти тощо);
- практичні, індивідуальні та самостійні завдання;
- розв'язання проблемних і творчих завдань;
- взаємоконтроль студентів у парах і групах;
- тестові завдання;
- оцінювання домашніх завдань;
- діагностика результатів самостійні роботи;
- проведення модульних контрольних робіт.

Метод письмового контролю. Здійснюється за допомогою контрольних робіт, творів, переказів, диктантів, письмових заліків тощо, які можуть бути короткочасними (15–20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики. Такий вид контролю переважає в процесі вивчення курсу «Практикум з української мови».

Метод усного контролю. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед студентом декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією групою студентів. Правильність відповідей визначається викладачем, коментується. За підсумками контролю виставляються оцінки.

Метод тестового контролю. В основі такого контролю лежать тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутність) у студентів певних знань, умінь.

Метод самоконтролю. Передбачає формування в студентів уміння самостійно контролювати ступінь засвоєння навчального матеріалу, знаходити допущені помилки, неточності, визначати способи ліквідації виявлених прогалин.

Вид семестрового контролю: модульна контрольна робота, залік. Результати навчальної діяльності студентів у межах кожного змістового модуля оцінюють максимально в **30 балів**, контрольного модуля (заліку) – **40 балів**.

7. 2. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (заліку).

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмовий матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, умінь самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту, написання реферату, створення лінгвістичного словника, створення презентації, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, умінь сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни.

При комплексній оцінці успішності викладач визначає види робіт і критерії оцінювання з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, обсягу годин, відведених навчальним планом, контингенту студентів.

Критерії оцінювання:

1. При усних відповідях: — повнота розкриття питання; — логіка викладення, культура мовлення; — упевненість, аргументованість та емоційність; — використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); — аналітичні міркування, умінь робити порівняння, висновки.

2. При виконанні письмових завдань: — мовна грамотність — повнота розкриття питання; — цілісність, системність, логічна послідовність, умінь формулювати висновки; — акуратність оформлення документа та письмової роботи; — підготовка матеріалу (реферату, презентації) за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Рівні досягнень студентів

Для визначення ступеня оволодіння навчальним матеріалом із подальшим його оцінюванням рекомендуємо застосовувати такі рівні досягнень студентів.

Високий рівень. Студент змістовно викладає теоретичний матеріал, наводить приклади; досконало володіє вміннями і навичками використання правил в усному й писемному мовленні, дотримується норм літературної мови. Практичні завдання, у тому числі й модуля самостійної роботи, виконує в повному обсязі відповідно до вимог програми.

Достатній рівень. Студент знає теоретичний матеріал, наводить приклади проте відповідь його стисла; на достатньому рівні володіє вміннями і навичками використання правил в усному й писемному мовленні, але робить 3-4 помилки, переважно дотримується норм літературної мови. Практичні завдання, у тому числі й модуля самостійної роботи, виконує в повному обсязі відповідно до вимог програми.

Задовільний рівень. Студент знає теоретичний матеріал фрагментарно, не наводить приклади; на задовільному рівні володіє вміннями і навичками використання правил в усному й писемному мовленні, він припускається 7-8 помилок, його відповідь має суттєві недоліки щодо повноти й логіки викладу, він порушує норми літературної мови, словниковий запас обмежений. Практичні завдання, у тому числі й модуля самостійної роботи, виконує частково, з помилками.

Низький рівень. Студент не знає теоретичний матеріал, не наводить приклади; не володіє вміннями і навичками використання правил в усному й писемному мовленні, він припускається більше 8 помилок, йому важко дати відповідь на теоретичне питання, він не дотримується норм літературної мови, словниковий запас обмежений. Практичні завдання, у тому числі й модуля самостійної роботи, не виконує.

8. Рекомендована література

8.1.Базова (основна)

1. Український правопис / Національна академія наук України. Київ, 2019. 391 с.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС (СХВАЛЕНО Кабінетом Міністрів України (Постанова № 437 від 22 травня 2019 р.) спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол № 22/10 від 24 жовтня 2018 р.) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол № 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.) ЗАТВЕРДЖЕНО Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22 жовтня 2018 р.). 2019 [РЕЖИМ ДОСТУПУ: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>]

Основна

1. Бондаренко Н. В. Формування правописної компетентності учнів 5–7 класів на уроках української мови: посібник. К : Сам. 2017. 112 с.
2. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: Словник-довідник. К.: Либідь, 1993.
3. Гриб В.П. Постановка мовного голосу. Луцьк, 2001.
4. Грищенко А.П., Мацько Л.І., Тоцька Н.І., Плющ М.Я.Уздиган І.М. Сучасна українська літературна мова. Л.: Вища школа, 1997. С.254 – 320.
5. Дудик П.С., Литовченко В.М. Сучасна українська мова. Завдання і вправи. К.: Академія, 2007. 148 .
6. Компетентнісний підхід до навчання української мови в основній школі матеріали круглого столу) // Українська мова і література в школі. 2012. №4. С. 51-64.
7. Орфоепічний словник української мови: У 2 т. Т.1,2. К., 2001 – 2003
8. Пілецький В. Практичні завдання з фонетики та фонології сучасної української літературної мови. Львів, 2001.
9. Погрібний М.І. Українська літературна вимова. Агентство "Трасформ", 1992.
10. Сучасна українська мова / За ред. О.Д.Пономарева. К.: Либідь, 1997. 248 с.
11. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ. К.: Вища школа, 1994.
12. Тоцька Н. І. Українська пунктуація : практикум. К. : Вища шк., 1990. 160 с.
13. Тоцька Н.І. Сучасна українська мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. К.: Вища шк. 1995.
14. Українська літературна вимова і наголос / Укл.: Вихованець І.Р., Єрмоленко С.Я., Сологуб Н.М., Щербатюк Г.Х. 1973.
15. Українська мова. Енциклопедія. К.: Вид-во „Укр. енциклопедія” ім. М.П.Бажана, 2000.
16. Українська мова: Практикум: Навч. посібник / Пазяк О. М., Сербенська О. А., Фурдуй М. І., Шевченко Л. Ю. К. : Либідь, 2000. 384 с.;
17. Хом’як І. Компетентнісний підхід до навчання правопису української мови. Українська мова і література в школах України. 2017. Вип. 11. С. 17–21.
18. Шевелєва Л. А., Дудка О. О. Український правопис. Практикум : навч. посібник / За ред. проф. А. О. Свашенко. Х. : Парус, 2004. 464 с.;
19. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова. К.: Літера, 2000.
20. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова. Модульний курс. К.: Вища школа, 2007.
21. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. Київ, 2012. 270 с.

8.2. Додаткова література

1. Васьков Ю. В. Сучасні освітні інноваційні концепції. Педагогічні теорії, технології, досвід. Харків, 2000. 120 с.
2. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів, 2002. 250 с.
3. Палихата Е. Рідна мова. Уроки усного діалогічного спілкування. 5–9 класи. Матеріали факультативних занять з діалогічного мовлення. 8-9 класи: кн. для вчителя. Тернопіль, 2002. 143 с.

4. Пентилюк М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. Дивослово. 2004. № 8. С. 5–9.

5. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті : навч. посіб. / за заг. ред. С. П. Бондар. Рівне, 2003. 200 с.

8.3. Електронні інформаційні ресурси

1. <http://velyka-chy-mala-litera.wikidot.com/>
2. <http://rodovyi-vidminok.wikidot.com/>
3. <http://www.madslinger.com/mova/pravopys-2007/>
4. <http://slovopedia.org.ua/35/53392-0.html>
5. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
6. <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
7. <http://litton.org.ua/orfografiya/ochu-buti-gramotnim>
8. <http://osvita.ua>

8.4. Словники

1. Великий тлумачний словник української мови/ Укл. В.Т.Бусел. К., 2002.
2. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. К. : Рідна мова, 2000. 351 с.;
3. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? : словник-довідник. К. : Наук. думка, 2004. 203 с.
4. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : словник-довідник. К. : Наук. думка, 1996. 336 с.
5. Словник труднощів української мови : Біля 15 000 слів / За ред. С. Я. Єрмоленко. К. : Рад. шк., 1989. 336 с.
6. Український орфографічний словник / За ред. В. М. Русанівського. К. : Довіра, 2006. 940 с.
7. УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія / Кер. проекту О. Коваль. К.: Всеуито, Львів: Атлас, 2001. 1576 с.
8. Шевчук С. В. Разом, окремо, через дефіс : словник-довідник. К., 2003. 416 с.